

Voor vanavond hadden we ook Patrick Janssens uitgenodigd. (voor de Nederlanders – de oude burgemeester van Antwerpen) Omdat ik denk dat hij alles van vooravonden weet. En wellicht ook over nadagen.

Maar hij kon niet komen.

En hij schreef dat hij het bijzonder optimistisch en naïef van ons vond dat we hem drie weken van tevoren hebben gevraagd. Alsof iemand *dan nog* zou kunnen.

En ik heb daar eventjes op gereageerd.

Geachte heer Patrick Janssens,

Dank u voor uw mail. Of eigenlijk voor uw woorden die uw assistente in een mail heeft gezet. Jammer dat u er niet kunt zijn. Ik had u – als u er wel was geweest – graag gevraagd waarom u de woorden optimistisch en naïef in één adem gebruikt.

Ik weet dat die woorden vaker naast elkaar staan, soms zelfs als synoniemen van elkaar worden beschouwd, maar waarom eigenlijk?

Ik gebruik die woorden ook vaak door elkaar, maar waarom eigenlijk?

Ik weet het niet.

Dat naïviteit en optimisme haast synoniem zijn, betekent volgens mij dat we er vanuit gaan dat als je de wereld eenmaal doorziet het onvermijdelijke gevolg daarvan pessimisme is. De echte wereld is namelijk -

En als je eenmaal doorhebt hoe de wereld werkt, als je weet hoe kut het is, moet je je daar blijkbaar naar gedragen.

Iemand zei laatst tegen mij: “soms ben ik bang dat jij of dat jouw generatie denkt dat alles toch nog goed komt”. We keken op dat moment uit op een balkon waar iemand een heel klein moestuintje aan het aanleggen was. Eigenlijk was het een plantenbak, maar toen we vroegen wat hij aan het doen was, zei hij dat hij bezig was aan zijn moestuin. Ik denk niet dat dat naïef en optimistisch was. Ik denk eerder dat het een soort goedgegutste wanhoop was. Een vorm van bidden.

Ik heb wel vaker gehoord dat mijn generatie naïef en optimistisch zou zijn.

Ik weet het niet.

Als je mij kunt betrappen op hoopvolheid of een moestuin in mijn zinnen dan kan ik je verzekeren dat die hoop gemaakt is van wanhoop. Wanhoop van de zuiverste soort. Stop mij

in een MRI-scanner en je ziet een wanhopige, zeurende oude man.

En zoals ik het gelul vind dat er na Auschwitz geen gedichten meer geschreven mochten, dat zwijgen de enige legitieme reactie was op de toestand, op dezelfde manier vind ik het gelul dat pessimisme of wanhoop de enige legitieme reactie is op de toestand van de wereld. Ik vind hoop even legitiem.

Hoe langer je er over nadent – wat ik heb gedaan – hoe vreemder het is dat optimisme en naïviteit zo inwisselbaar zijn geworden.

In een museum in Washington ligt als je binnenkomt in de derde vitrine links een heel bijzonder dominospelletje. Het was het dominospelletje dat Eisenhower had uitgesteld op een tafel in het Witte Huis voordat er vergaderd zou worden over de “kwestie Vietnam”.

Hij had de hele wereld opgesteld in dominosteentjes.

De Amerikanen dachten dat het communisme een besmettelijke ziekte was en Eisenhower liet zien wat er met de wereld zou gebeuren als Vietnam zou vallen, dat wil zeggen, communistisch zou worden.

Hij duwde het steentje om dat Vietnam moest voorstellen. Vervolgens vielen alle steentjes, zo had hij ze namelijk opgesteld en uiteindelijk viel ook het steentje dat Amerika moest voorstellen en iedereen aan die tafel was zo geschrokken van het feit dat het lichtgele steentje waarop een de U stond van United (states) dat ze begonnen aan een oorlog die twintig jaar zou duren.

In heel veel opzichten is de Vietnamoorlog verschrikkelijk naïef geweest, en over die naïviteit is geloof ik niemand heel opgetogen.

En toen ik voor meer voorbeelden van naïeve oorlogen in google ‘oorlogen en naïef’ in typte - kwam op een site terecht waar iemand fulmineerde tegen de arrogantie en naïviteit van de westerse oorlogvoering. Dat je niet moet denken dat je zomaar een samenleving een democratie in kunt bombarderen. “Misschien zijn die mensen nog wel eeuwen van een democratie verwijderd”

Ik geloof niet dat hij doorhad dat de taal waarin hij zijn strijd tegen oorlog voerde, - hoe hij sprak over “culturen die nog eeuwen verwijderd zijn van onze beschaving” – dezelfde taal is die die oorlogen rechtvaardigt.

Is dat naïef? Ik weet het niet. Ik denk niet dat hij zichzelf naïef vindt. Wat trouwens een heel vreemd neveneffect is van het woord. Zodra je anderen naïef noemt, ben je het per definitie niet zelf.

Ik denk dat die wereldleiders gebogen over een potje domino zichzelf ook niet naïef vonden op dat moment. Ik denk dat Eisenhower tevreden was. Dat de twee presidenten daarna, die ook het dominospelletje voor ogen hadden, heel tevreden waren met hoe goed ze de wereld doorzagen.

En iedereen die zei dat het wel meeviel met de besmettelijkheid van het communisme werd toen waarschijnlijk naïef genoemd. Die mensen moesten zich er natuurlijk buiten houden.

Misschien dachten die mensen wel hetzelfde als ik – elke keer dat ik naïef word genoemd. O ja – denk ik dan. Shit. Dat zal dan wel.

Ik neem het vrijwel meteen aan.

Het is een diskwalificatiemiddel dat heel effectief is en ik twijfel nooit aan de autoriteit van de scheidsrechter die mij van het veld stuurt.

En ik heb vaak een rode kaart kregen. Ik mocht vaak niet meedoen.

Ik heb een oom die mij ooit probeerde duidelijk te maken dat iedereen corrupt is, en als je niet corrupt bent, dan ben je naïef.

En los van het feit dat ik me schaamde ten aanzien van het hele universum voor die opmerking, ben ik vreselijk bang dat als mensen mogen kiezen tussen corrupt en naïef, ze dan liever corrupt zijn. De representaties van beide categorieën zijn wel in favor van corruptie.

Als je corrupt bent, lijk je op Leonardo DiCaprio, en als je naïef bent dan ben je een veertigjarige maagd met een oude vrouwen snor. Gek ook – dat naïviteit iets vrouwelijks is.

En omdat ik zo vaak van het veld ben gestuurd en zo graag met Leonardo DiCaprio wilde aanpappen, heb ik geprobeerd te begrijpen of de wereld dan dus op een bepaalde manier in elkaar zit. En de wereld ligt natuurlijk buiten mezelf, ook dat had ik van mijn oom begrepen.

En in mijn zoektocht probeerde ik na te gaan of mijn oom gelijk heeft. Of zijn indeling klopt: de wereld is corrupt en als je dat zelf niet bent, ben je naïef. En dus ben ik op zoek gegaan naar alles wat naïef wordt genoemd, of ooit werd genoemd, omdat dat dus niet de echte wereld is. (Het is pas echt als het corrupt is). Alleen was dat heel moeilijk, omdat zoveel dingen die ooit naïef werden gevonden, dat later niet meer waren, waardoor de vraag wat de wereld is – zich nogal moeilijk laat beantwoorden.

Volgens een zekere Bartholomeus' de Zwarte – die een boekje had geschreven eind 17e eeuw – in reactie op de eerste etiquetteboeken – was het naïef om te denken dat mensen ooit op een wc zouden willen gaan zitten om hun behoefte te doen.

Even naïef was het om te denken dat mensen hun *nagelriemen* – het woord alleen al – zouden willen reinigen.

In veel bronnen worden vrouwen naïef genoemd, en meestal was dat een versiertruuk.

Dat mensen vrijwillig geen vlees meer zouden willen eten was naïef, schreef iemand in reactie op het rapport van de club van Rome.

Columbus schreef in zijn dagboek in 1498 dat de Native Americans heel naïef waren.

Dat was het woord.

Vredelievend, goedgezind en naïef.

Hij schreef ook dat hij vermoedde dat hij Amerika had gekocht, maar dat hij ook niet zeker wist wat of de Indianen wisten wat er gebeurd was omdat er voor de Indianen “niks te hebben valt”.

En dat werd dan naïef genoemd.

Een paar jaar voor de Oklahoma Landrush droeg een opperhoofd, chief Seattle, het laatste stuk land over aan de blanke man.

En bij die overdracht hield hij een lange speech die als volgt eindigde.

“Het maakt niet uit waar wij de rest van onze levensdagen slijten. Lang kan het niet meer duren. Enkele winters. Enkele manen. En van alle afstammelingen van de machte legerscharen die ooit door dit weidse land trokken, beschermd door de Grote Geest, zal er niet een meer over zijn om te treuren bij de graven van een volk dat eens van meer kracht en hoop vervuld was dan het uwe. Maar waarom zou ik rouwen om het ontijdige lot van mijn volk. Stam volgt op stam en natie volgt op natie, als golven van de zee. Het is de natuurlijke orde en verdriet is zinloos. Uw neergang ligt misschien in de verre toekomst maar zal zeker komen. Want zelfs de blank man, wiens God met hem wandelde en sprak als met een vriend, is niet gevrijwaard van dit gemeenschappelijk lot. Wellicht zijn we dan uiteindelijk toch broeders. We zullen zien.”

Onlangs zat ik Mexico met twee Belgen een dag lang op een bus te wachten. Het waren mensen die zichzelf nooit naïef zouden noemen, omdat ze allebei nieuwste versies hadden van draadloze apparaten, van de truiken die google uithaalt en hoe je alles kunt doen met het internet. De jongen wist bijvoorbeeld internet uit de lucht te halen – een wifi te hacken - met zijn belgische telefoon – om vervolgens via google translate een zinnetje te vertalen dat hij op de instagram account postte – van de Mexicanen met wie we net op de foto waren gegaan.

En toen ik vroeg of ik de foto mocht zien, ik stond er immers ook op zag ik ons staan

en daaronder het zinnetje dat hij erbij had gezet, dat hij had laten vertalen door google.

Er stond:

Fue muy rico de satisfacerte y tus amigos.

Wat min of meer betekent dat hij het erg leuk had gevonden om de jongen en zijn vrienden te bevredigen.

Deze jongen zou zichzelf nooit naïef noemen.

Deze jongen zei verzuchtend dat we in de toekomst steeds minder gingen hebben. Uiteindelijk gaan we niks meer hebben, alles moeten we tegenwoordig leasen. Hij zei het alsof dit het einde van onze beschaving was.

En ik wou toen dat chieft Seattle bij ons op de bank zat.

Chieft Seattle die naïef werd genoemd, die werd uitgelachen omdat ook hij zei dat er niks te hebben valt.

En als chieft Seattle nog zou leven, en als hij zou zien dat Mexico kapot gaat aan het hebben en hoort hoe de blanke man de ondergang van zijn eigen beschaving herkent in het afbrokkelen van bezit, dan zou hij knikken want hij wist dat allang al.

Ik denk alleen niet dat hij de blanke man naïef zou hebben genoemd – omdat het naïef is om mensen naïef te noemen.

Geachte heer Janssens,

Als u er wel was geweest dan had ik u gevraagd of u me zou kunnen zeggen wanneer u dat woord voor het eerst heeft gebruikt. Wat is er gebeurd, wat heeft u doorzien, welk licht is er tot u gekomen, waardoor u de wereld in haar volle glorie heeft gezien en u de legitimiteit kreeg om te zeggen dat sommige dingen naïef zijn.

Want bij mijn weten is het woord alleen maar een alibi. Dat is de enige inhoud die het heeft.

Voor mijn oom is het een alibi om zijn eigen corruptie op de wereld af te schuiven, voor oude cynische, zeurende oude mannen een manier om hun eigen falen en teleurstelling in te dammen.

Het is een middel dat alle tegenstanders uitschakelt om een oorlog te beginnen.

Het is iets dat je verbeelding gijzelt, iets waardoor je geneigd bent al je zintuigen te wantrouwen.

Iemand heeft wel eens tegen mij gezegd dat het naïef is te denken dat je met woorden mensen kunt overtuigen. Dat je de wereld zou kunnen veranderen met woorden. Ik weet niet of ik het ermee eens ben, maar dat suggereert in ieder geval dat er een wereld was voordat er woorden waren. Ik denk dat er veel dingen waren zonder woorden, maar doorgaans niet de dingen waar er oorlog om wordt gevoerd. Die waren er niet zonder woorden.

Ik wist niet wat ik moest denken van die uitspraak, omdat ik altijd met woorden te overtuigen ben en ik ben toch ook mensen.

Bovendien had ik net begrepen via een vak dat “overzicht van de late middeleeuwen” heette dat de paus die mensen opstookte om op een kruistocht te gaan, paus Urbanus de IXe, dat gedaan had met een adembenemende speech, waarbij hij de mensen een kerk voorstelde waarin God zelf gegijzeld was door de Palestijnen. God lag in een hoekje te kniezen in een kerk en wij moesten hem gaan bevrijden.

Het waren woorden die een beeld vormden waardoor iedereen z'n leven op het spel zette.

Het was een dominospel dat werd vergeleken met de wereld.

Ergens zou ik het woord willen beschermen.

Zou ik willen dat alleen Nelson Mandela – of Chief Seattle of andere voorouders die al dood zijn – waardoor zij echt weten wat naïef is –het woord zouden mogen gebruiken.

Dat alleen de doden de scheidsrechters zijn.

Want wat weten we er eigenlijk van als we nog leven.

Rutger Kopland – psychiater en dichter heeft ooit een gedicht gemaakt – gebaseerd op de speech van chief Seattle. Het opperhoofd spreekt.

Gij vraagt van mijn volk de plek waar het leeft aan U t verkopen.

Ik begrijp het niet

Wij zijn deel van de aarde en de aarde is deel van onszelf,

de lucht onze adem, het water ons bloed.

Wij zijn mensen en niet meer dan dat, deze plek doet ons komen en gaan zoals een moeder dat doet,

Zij geeft ons een lichaam en neemt het terug in haar schoot

Wij verdwijnen zoals de nevel vlucht voor de zon

Maar onze doden blijven

Als zand

Water en wind
Zij hebben hun plek lief
Zoals ook de plek hen liefheeft

Gij vraagt van mijn volk de plek waar het leeft
Maar gij vraagt om iets wat mijn volk niet bezit
Zoals het leven de mens niet bezit en de mens niet het leven
Ik zal met mijn volk vergaderen over onze woorden tot U

Voordat Gij komt om mijn volk te doden
En deze plek te verwoesten

Ik begrijp het niet
Maar onze woorden zullen blijven als de sterren.

/

Rutger Kopland was hoogleraar in de psychiatrie, was gespecialiseerd in depressie en daarom hoofd van de gesloten afdeling van het psychiatrisch ziekenhuis. Tien jaar voor zijn dood kreeg hij een zwaar auto ongeluk. Hij raakte in een coma en toen hij daaruit ontwaakte moest hij alles wat hij tot dan toe in zijn leven had geleerd, opnieuw leren. Opnieuw leren lopen, schrijven, denken.

Hij werd daar zo moedeloos van dat hij in een zware depressie terecht kwam en uiteindelijk op de gesloten afdeling belandde waar hij zelf ooit het hoofd van was en de sleutel van had.

In een interview met het NRC vertelt hij dat een van de dingen die hem dieper de put in brachten was het feit dat hij zich realiseerde dat hij het eigenlijk nooit begrepen had.

In een laatste aantekening een paar maanden voor zijn dood schreef hij het volgende:

Soms ben ik bang dat ik in al mijn twijfel, toch teveel wist, dat mijn twijfel niet fundamenteel was, maar een vorm. Ik realiseer me geloof ik, dat ik nu pas, in mijn eentje, al mijn patiënten kan ontmoeten.

Alsof ik nu pas, in de toestand waarin ik me bevind, nu pas snap ik dat zij met eenzaamheid iets anders bedoelden dan ik begreep. Nu pas ontmoeten we elkaar.

En nu weet ik hoe ik moet beginnen.

Nu pas.

En dan zijn er een paar lege pagina's

En met een kinderlijk handschrift

Omdat hij opnieuw moest leren schrijven

Staat er ergens in een hoekje nog

Volgens mij is alles, het hele leven een kwestie van beginnen, totdat het afgelopen is.